

և երկրաչափ, Ռափտաս (կոչեցեալ), խնդրանօք ամենամեծարեղի Գէորգ Խաչիկի, պետ աղերսագրաց, յոս դիւրին՝ անոնց համար, որ սովորել կ'ուզեն, որ ունի այսպէս:

Հաշուական խնդիրներու լուսաբանումը, ո՛վ մեծապատիւ պետ աղերսագրաց, է բան մը, զոր, ինչպէս կը տեսնեմ, կը փափագիս գիտնալ. ուստի ես ալ շանացի կարգաւ խօսիլ անոր վրայ, սկսելով նախ այն բաներէն՝ որ անոնց հիմը կը կազմեն, (այսինքն է; բացատրութիւն թիւերու նշանակութեան և բնութեան):

Այս նիւթը կրնայ դժուարին երեւնալ, երբոր մէկը վարժուած չէ. վասնզի անոնք որ նոր կը սկսին՝ պատրաստ են յուսահատելու: Բայց դուն շուտով պիտի բմբռնես, շնորհիւ քու պատրաստակամութեանդ և իմ սովորեցնելուս. վասնզի մարդը վարժապետի հետ շուտով կը սովորի՝ ինչ որ կը փափագի գիտնալ: Գուն չես անգիտանար, և դուն գիտես՝ որ ամէն թիւ կազմուած է միութեանց որոշնալ քանակէ մը. ուրեմն յայտնի է որ իր զօրութիւնը կրնայ յանգուս երթալ. բայց որովհետեւ թիւերը այսպէս զանազան են, իրենց ուսումը սովորելու համար, տես թէ՛ ինչպէս պէտք է ընել նախ, ըստձո՛ւ թէ՛ քեզի համար է, և թէ՛ անոնց, որ թիւերու գիտութիւնը կ'ուզեն ձեռք բերել:

Ամենէն առաջ պէտք ես գիտնալ՝ թէ որոնք են գործածուող գրերը, և անոնցմէ իւրաքանչիւրը ինչ թիւ կը նշանակէ. յետոյ թէ ինչպէս թիւերը կրնանք երկու ձեռքերով հաշուել. անկից վերջ պիտի սովորիս չորս գործողութիւնները, և յետոյ բուն նիւթին մէջ պիտի մտնաս:

(Հօս Արտաւազդ յունական լուսանշանները կը բացատրէ, յետոյ կ'անցնի մատնահաշուարեւել):

Անա թէ ինչպէս թիւերը կը համրուին մատներուն վրայ. ձախ ձեռքը միշտ կը գործածուի

միութեանց և տասնաւոր թիւերու համար, իսկ աջը՝ հարիւրաւորի և հազարաւորի. իսկ անկից անդին եղածներուն համար՝ պէտք է տառերը գործածել, որովհետեւ ձեռքերը չեն կրնար բաւել թիւերը ներկայացնելու:

Գոցելով առաջին և փոքրիկ մատը, բուր կուտուածը, և բանալով միւս չորսը, և զանոնք շիտակ բռնելով, ձախ ձեռքիդ մէջ միութիւն մը կ'ունենաս, աջ ձեռքիդ մէջ՝ հազար մը:

Դոյն մատին հետ, երկրորդն ալ, իր քով եղածը, ցուցամատ կուտածը գոցելով, և բաց թողլով միւս երեքը, ինչպէս ըսի, ձախ ձեռքիդ մէջ կ'ունենաս երկու, աջիդ մէջ՝ երկու հազար:

Գոցելով երրորդը, միջնամատը, երկու առաջիններուն հետ, և բաց թողլով միւս երկուքը, մատնեմատն և ճկութը, ձախիդ մէջ կ'ունենաս երեք, աջիդ մէջ՝ երեք հազար:

Միջնամատն և ցուցամատը, այսինքն երրորդ և երկրորդ մատը միայն գոցելով, և միւսները՝ ճկութը, ցուցամատն և բութը բաց թողլով, ձախ ձեռքիդ մէջ կ'ունենաս չորս, աջիդ մէջ՝ չորս հազար:

Գոցելով միայն երրորդը կամ միջնամատը, և բանալով միւսները՝ ձախիդ մէջ կ'ունենաս հինգ, աջիդ մէջ՝ հինգ հազար:

Գոցելով միայն ցուցամատը՝ կամ երկրորդ մատը, բաց թողլով միւս չորս մատները, ձախիդ մէջ կ'ունենաս վեց՝ աջիդ մէջ վեց հազար:

Դարձեալ, երբ բջժամատը այնպէս երկնցնես որ փփիդ դաշի և միւսները ուղիղ բռնես, կ'ունենաս եօթ և եօթ հազար:

Դարձեալ երկնցնելով երկրորդը կամ ցուցամատը և զանիցա այնպէս ծռելով որ, որչափ կարելի է, ձեռքի փոսին մտնենայ, և միւս երեքը, ինչպէս որ ըսի, բաց թողլով, (այսինքն) երրորդը, չորրորդը, հինգերորդը, ձախիդ մէջ կ'ունենաս ութ, աջիդ մէջ՝ ութ հազար:

Երրորդ մատիդ տալով ճիշդ նոյն դիրքը, ինչ որ երկու առաջիններուն, դու կ'ունենաս ձախ ձեռքիդ մէջ՝ ինն, աջիդ մէջ՝ ինն հազար:

Շարայայտիկ

Ա Ր Տ Ա Ս Ո Ւ Ք

Փուշերու մէջ ես, աշխարհ գեղումի,
Անոնցմէ երբէք վարդ պիտի բուսնի՞
Նիրանեգոյն է հորիզոնդ աղուոր,
Այդ երկինք իր ծոց արեգակ մ'ուննի՞:

Դադրի՛ն պիտի երբեք բախտիդ սխալանք.
Մայր իմ, գոնէ օր մ'ուրախ պիտի ըլլու՛նք.
Կու ըսս զայրոյթով, կու ըսս տըրտմութեամբ.
Հըրճուանքէ ալ, ո՛հ, երբեք պիտի լա՛նք...

Հ. Կ. Տ. ՍԱՍՆԱՆ

